

cvet.« (»Slovenski Glasnik«, 1861.) Akoprem je ta povest pisana po določenem načrtu, umetni sostavi, akoprem se vidi velika skrb v opisovanju, in zlasti trud pisateljev, da bi ganil in prevzel čitatelja, vendar mi med vsemi prav ta najmanj ugaja. Nekateri dogodki, nekateri slučajji so preveč nenaravni. Glavnega junaka Valentina obupavanja nad svetom in nemirno brodenje po svetu mami srce in moti duha. Ali ima dovolj jelekne volje in trdnega značaja, da naj bi ga slovenska mladina posnemala? Če bi se bila pri izbiranju ta povest izpustila, ne bi bilo nič škodilo. — VI. »Izgubljen mož.« (»Slovenski Glasnik«, 1864.) Svarilen vzgled »izgubljenega« življenja. Krasni naravni darovi, ugodne razmere, a nekolika nesreča, potem ena zmota za drugo, nazadnje splošno rešilo vseh zgubljenih eksistenc — žganje in grob. Naj bi s prevdankom čitala te črtice naša slovenska mladina. — VII. »Hudo brézdno ali Gozdarjev rejenec.« (»Družba sv. Mohorja«, 1864.) Omenjenega leta je izšla ta izvrstna in v narodnem duhu pisana povest kot posebna knjižica. Zato utegne biti marsikateremu našemu čitatelju znana. O pisavi sedanjih pa naj opomnim, da tu pa tam — ne dosledno enako — kar mrgoli nepotrebnih akcentov ali naglasnic. Čemu pisati: káj, ogoréla, nosíla, jédél, kóliko itd.? — VIII. »Nivse zlató, kar se sveti.« (»Koledar Družbe sv. Mohorja«, 1887.) Krasna in mična povest; kdo je ne pozna iz koledarja predlanskega? Prav zato pa ne morem umeti, kako je prišla med te izbrane spine. Saj je pač vsak Matičar tudi Mohorjanec in dotični koledar je vsem udom znan. Zato se nam zdi to pretiskavanje — potrata. To se pravi drva nositi v gozd. — IX. Zadnja povest so: »Huzarji na Polici.« (»Slovenski Glasnik«, 1863.) Ta povest je gledé pisave in slik, prizorov, pogovorov izmed najboljših, kar jih imamo v našem slovstvu. Erjavec je tu zadel ob prave strune, katere umeva naš narod. Komu ni ostal »nevidni« Miško v spominu in naj je čital povest pred leti in leti?

Tako imamo v 4. zvezku zabavne knjižnice res mnogo lepega blaga in knjiga ta se boče mnogim prikupila. Nedostatkov ne hvalim in sem je tudi dovolj omenil. Prav tukaj, ko imamo več spisov Erjavčevih skupaj pred seboj, prepričamo se lahko, da Erjavec je bil pisatelj za narod, ali če hočete, za ljudstvo. Kar je povzel iz prostega naroda in kar je pisal enako za prosti narod, mnogo je boljše nego ono, kar se ziblje v mračnih višjih krogih. Erjavec je bil mož zdravega srca; ako ga je tudi prijela nekaterikrat ona bolezen, za katero, hvala Bogu, nimamo domačega imena: sentimentalnost, ni mu prišla v naravo in hitro se je je otresel. Išči tudi ti čitatelj pri Erjavcu rajše zdravja, nego boleznih potrlih src! (Konec.) Dr. F. L.

Staroslovenski Jezičnik. Knjiga Slovenska v dobi od IX. do XVI. veka. Spisal J. Marn. XXVI. leto. — Kakor je že Levstik nekje rekel pisateljem slovenskim, da naj ne prime za novoslovensko pero, kdor se ni učil staroslovensčine, čutil je tudi g. prof. Marn živo potrebo temeljitega znanja staroslovenskega jezika. Da bi torej vedoželjnij, po slovanski omiki hrepenečim Slo-

vencem ugladil pot v veličastni hram divne staroslovensčine ter postavil znanstveno podlago novoslovenski knjigi, spisal nam je učeni gospod profesor »Staroslovenski Jezičnik«, v katerem nam pripoveduje sè svojo znano temeljitostjo celo zgodovino staroslovensčine, veselo in žalostno, od prvih početkov do novejših časov, oziraje se skrbno na vse slovanske rodove. Podal nam je s to knjigo izvrsten uvod v staroslovensko knjigo, v katerem je nakopičil toliko gradiva, da je povsem opravičen stavek v začetku: »Smelo pa rečem, da knjiga pričujoča hrani v sebi več, nego povedati more njen razgled.« In še nekaj nahajamo v knjigi, kar jo posebno diči: veje namreč v njej duh iskrene ljubezni do slovanstva, tako da mora i čitatelj navdušiti se za stvar slovansko in z gorečnostjo poprijeti se učenja staroslovensčine, ki je »središče slovanskega jezikoslovja, ker je ohranila, ne da bi bila uprav mati vseh slovanskih jezikov, njih najstaršo obliko in v njej za vse hčere in sestre najtrdnjša pravila.« (Mikl. Prim. glasosl. slov. jez. 1852, str. VII.)

Preobsežna tvarina razvrščena je tako umno, da si lahko brzo ustvariš jasen pregled. In sicer pričinja gospod pisatelj, razloživši pojme: jezik, slovstvo, slovstvena zgodovina, z najstaršo zgodovino Slovanov. Dotaknivši se njih družinskega in verskega življenja, našteva nam razna občna imena: Anten, Venden-Vinden, Srbi, Iliri, Slovéní, z različnimi razlagami. Na to nas poučuje o posebnih imenih: Slovenci, Slovaki, Hrvatje, Srbi, Rusi, Poljaki, Čehi. Za tem nam popisuje delovanje sv. Cirila in Metoda, ki sta prinesla Slovanom »pravo pismo in prvo pismenstvo«. Vpleta kaj srečno Leona XIII. za Slované preimenoval poslanico »Grande munus«, katera ima v sebi že nekaj zagonetek sedanjim in prihodnjim učenjakom slovanskim. Pa zlati vek staroslovenskega slovstva kmalu mine. Metod umrè, petorica njegovih najslavnejših učencev pobegne na Bolgarsko, kjer se vzbudi vsled tega živahno slovstveno delovanje. V §§. 21 in 22 izvedemo razna mnenja o početku glagolice in cirilice, iz česar gospod pisatelj povzame, »da ste Glagolica in Cirilica vira grškega, in da ste obe ti pisavi Slovenom v porabo pripravili se po krščanstvu«, in da je najbrž Ciril ustanovil glagolico, Klemen pa cirilico. Potem navaja razne razredbe slovanskih jezikov, različna imena za staroslovenski jezik, kje mu je bila domovina, namreč v Panoniji, in ko je tu potihnila polagoma slovenska govorica, začelo je cvesti slovstvo na podlagi staroslovensčine pri posamnih rodovih, pri Čehih, Poljaki, Hrvatih, Srbih, Bolgarih in Rusih. Tako nam gospod pisatelj riše v velikih potezah zvezo novega slovstva sè starim, kar je posebno zanimivo, ker razširja kaj močno obzorje. O zvezi z novoslovensčino govori pozneje. Dalje popisuje slovstvo glagoliško in cirilsko, deléč spoménike po Miklosiču v panonske in nepanonske. S §. 37 pričinja se nekako druga polovica spisa.

Staroslovenska veda bi bila zamrla, da nam je niso vzbudili slovanski učenjaki. Zato se peča sedaj najprej s prvo slavno trojico: Dobrovský, Kopitar, Vostokov, in na to z drugo: Šafařík,

Miklosič, Sreznevskij, opisujejo kratko njih življenje, spise in veliki pomen v vedi. Za temi pridejo na vrsto buditelji staroslovenščine pri posamnih rodovih, in sicer česki: Hanka, Hanuš, Geitler, Hattala; srbski v Lužicah: Jordan, Smoleš; nemški: Schleicher, Bopp; nekateri slovaški, poljski, ruski: Preiss, Grigorovič, Bodjanskij, Hilferding; srbski: Vuk, Daničić, Novaković, Živanović; hrvatski: Gaj, Kurelac, Kukuljevič, Brčić, Rački, Črnčić; celi § 44. je posvetil V. Jagiću. Sedaj pa govori o zvezi novoslovenščine s staro. Imenuje buditelje: prvi Bohorič, Japel, Kopitar, Miklosič, Metelko, Janežič, in mi po vsej pravici imenujemo Marna, akoprem se je sam jedva omenil. Dokazuje dalje, da se je i novoslovenščina pisala prej z glagolico in cirilico, in da so njeni najstarejši spomeniki Brizinski, katerih zgodovino, pomen in obseg obdeluje vestno in natančno v §§. 47. in 48. Konečno sledé še trije drugi imenitni spomeniki novoslovenski: I. Ljubljanski, II. Kranjski, III. Celovski in vrh tega še nekaj drobtin.

Stvarnega pač nimamo opomniti ničesar poleg tolike temeljitosti in natančnosti. Vrinilo se je le nekaj tiskarskih pomot, tako n. pr. str. 26 maternega m. materinega; str. 37. Puškin roj. 1794, m. 1799. Gospod pisatelj piše (ibid.): rosijska književnost; ali bi ne kazalo pisati tega nenavadnega priloga v ušesih? Hvalno je, da nam str. 48 pri Hanki popisuje tako zanimivo zgodovino Sazavskega spomenika; morda bi bilo prav, da je storil isto str. 43 pri spomeniku: »Glagolita Clozianus«, ker mnogi nimajo v rokah Jezičnika XVIII., kateri bodo pa pridno prebirali »Jezičnik staroslovenski«. Kar piše (str. 11), da naj bi se pisalo občno ime Sloven ali Slovan, pridevnik pa le: slovanski, ne ugovarjamo sicer, a zdi se nam, da je bolje držati se že splošnega: Slovan, slovanski, ker je tako udomačeno.

Radostno pač pozdravljajo vsi učenci ljubljene učitelja nauke, zbrane v tako lepo skupino, in gotovo bode vsem to najljubši spomin na one srečne čase, ko je je unemal z živo besedo za veličastni jezik Ciril-Metodov; slovenskim učiteljem in dijakom pak je gospod profesor gotovo postregel kar najbolje, ker po pravici in le preskromno pravi gospod pisatelj sam: »S slovnico in čitanko staroslovensko se po tej moji povestnici dokaj mično razlagovati dá knjiga Staroslovenska ter ž njo vred potem Novoslovenska.« Iskreno čestitamo torej velezaslužnemu gospodu profesorju, da mu je dal Bog zdravje, da je izvršil srčno željo svojo ter podal nam prekrasno knjigo — pač najlepši plod svojega dolgotrajnega truda — Staroslovenski Jezičnik. J. D.

HRVATSKO SLOVSTVO.

(Piše Janko Barle.)

Nedavno so zagledali beli svet v lepi, pisani obleki: „Pjesnički prvijenci Ivana Lepušića“ — Zagreb 1888. — 8°. Str. 158. (Cena 1 gld.) —, o katerih sem že jedenkrat v »Dom in Svet«-u poročal. Pesnik, ljudski učitelj v Travniku, je zbral prvence svoje muze v šopek in ga podaril svojemu narodu. Pesnik, dasiravno še mlad, kaže lep dar, a ni neznan hrvatskemu narodu,

ker je svoje pesmi že nekaj let v »Viencu« priobčeval. Največ pesmij je patrijotične vsebine, polnih gorečega domoljubja, a zložil je je prav v narodnem duhu, zato se bode pa tudi narodu priljubil. V knjigi so razun nekoliko lirskih pesmic tudi tri večje epske: »Naždak osvete«, »Hajduk Gorštak i ljuba mu Draga« in »Pogibija Hasan paše«, katere so se pesniku še dosti posrečile, četudi niso tako dovršene, kakor druge pesmi.

„Matica hrvatska“ imela je 9. decembra m. l. glavno sejo. Pretresovalo se je največ, katere knjige se bodo izdale za leto 1888. Členi bodo lahko ž njimi zadovoljni, ker jih bode mnogo, a bodo tudi zelo raznovrstne in zanimive. Med njimi bode izšel letos gotovo tudi I. zvezek: »hrvatskih narodnih pjesama«, katere Matica že toliko časa zbira. To bode ogromno delo, ker je Matica nabrala v tolikih letih velikansko število narodnih pesmij, s katerimi hrv. narod takó obiluje. Vseh členov je bilo v letu 1887 — 6765, za 258 več, kakor v letu 1886. Gotovo lep napredek! Skupna imovina Matice pa, brez društvene hiše, šteje 43.333 gld. 79 kr.

Hrvatje so imeli v malo letih mnogo lepopslovnih listov. Pojavila se je lepa „Hrvatska Vila“, za njo „Balkan“ in evo sedaj izhaja že drugo leto „Dom i Sviet“. Večina teh listov vzbudila je med hrvatskim čitateljstvom veliko zanimanje in navdušenje; vendar, kakor kupček slame, če ga zažgeš, sicer lepo gorí, ali kmalu pogasne, takó je tudi to navdušenje potihnilo, in listi so morali iz raznih vzrokov prenehati. In vendar je list, kateri stopa vkljub vsem neugodnostim letos že v 21. tečaj, a to je lepopslovni tednik: „Vienac“. Hrvatska književnost, katero so Ilirci iz dolgega spanja vzdramili, bila je v oni navdušeni ilirski dóbi prosti diletantizem. Tačas je pisal vsak, kdor je le čutil, da nosi v prsih srce, katero mu bije za lepo hrvatsko domovino, pisal je, kar mu je srce velevalo, pisal je v svetem navdušenju za narodno stvar. To je bilo sicer za hrvatsko književnost zelo važno, in kdó vé, ali bi se bila brez tega takó povzdignila; a niso imeli pa zato ti spisi posebne notranje vrednosti (izvzemši seveda nekatere). Kar si napisal, bilo je dobro, a ime se ti je kovalo v onem navdušenju v zvezde; dosti je bilo, da si nekaj napisal. Po letu 1849, ko je ona idealna ilirska dóba prenehala, obrnila se je stvar sicer na bolje, počela so se dela tudi kritično presojevati; lepoznanstvo je zastopal „Neven“, a za njim pa Deželičev: „Drago-ljub“, vendar še vedno ni bilo pravega sistema, lepa knjiga je bila šele v razvitku.

Na koncu šestdesetih let pa se je pojavil nov list, okoli katerega so se hitro zbrali vsi hrvatski književniki in složno delovali v prosep lepi književnosti, a ta list je bil tednik »Vienac«. Z »Viencem« se je začela nova dóba v hrvatski književnosti. Ni ga bilo znamenitejšega pisatelja, kateri ne bi posvetil vseh svojih sil lepemu listu; najlepši plodovi hrvatske knjige so zagledali beli svet prav v tem listu, kateri se je pod večšimi uredniki, posebno pod dr. I. Dežmanom, dr. Fr. Markovičem in neumrlim A. Šenoem vspel do velike dovršenosti. »Vienac« je bil res venec